

Далі – стовбур із гілочками, він символізує рід, у якому жіноча сторона справа, а чоловіча – зліва. Так, нижня маленька квіточка справа – прабабуся, а зірка зліва – прадідусь. Усередині, над вазоном, дві квітки: справа – бабуся, зліва – дідусь. Елементи відрізняються за кольором та формою, що також несе символічний зміст. За подібним принципом створюються закодовані зображення всіх членів родини: мами, тата, сестер, братів і самого автора роботи. Традиційно, верхівкою «Дерева роду» є діти та птахи, що символізують майбутнє, або тато, який символізує захист усієї родини. Верхівка робить композицію гармонійною, а родину єдиною.

За допомогою творчого використання елементів традиційного декоративно-прикладного України, вихованці гуртка оригамі створили цикл робіт, кожна з яких є авторською, унікальною і неповторною, відображає синергію української та японської традиційної культури в умовах глобалізації. Дитячі роботи були представлені на трьох виставках: у Центрі дитячої та юнацької творчості №1 «Дерево мого роду»; в Центральній міській бібліотеці ім. В. Г. Белінського «Родинне дерево» та Харківському художньому музеї на персональній виставці гуртка оригамі «Дзунако» «Мандруємо стежками оригамі». Гуртківці презентували творчі роботи в рамках проекту «Дерево роду – дерево життя». Результатом такої діяльності стало формування моральних, патріотичних, естетичних якостей особистості та отримання дітьми корисного практичного досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богатова І. В. Оригамі. Квіткові композиції / С. А. Порхаєв. – Т: Мартін, 2011. – 176 с.
2. Богатова І. В. Оригамі / С. А. Порхаєв – Т: Мартін, 2014. – 112 с.
3. Ігнатенко І. В. Етнологія для народу. Свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування українців. – Х. 2016. – 319 с.
4. Мацко І. О. Рости, моє деревце, з міцного коріння. – Львів, 2012. – 35 с.
5. Меловська Божена. Оригамі. Плоске, рухоме, кусудамі, модульне оригамі. – Х.: Аргумент Принт, 2013. – 256 с.
6. Острун Н. Д. Оригамі. Мозаїки – М.: Айрис-прес, 2006. – 144с.: ил.
7. Нечипоренко С. Г. Український килим. – К., 2007. – 156 с.
8. Скляр С. С. Старовинні українські узори для вишивання хрестом. Магія візерунка. – Харків: Фактор-друк, 2016. – 144 с.
9. Соколова С. В. Оригамі. Большая настольная книга для всей семьи. – М.: Эскимо; СПб.: Домино, 2008. – 688 с.: ил.

В. В. Осипенко,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри естрадного та народного співу
Харківської державної академії культури,
заслужена артистка України

О. А. Шишкіна
доцент, викладач-методист
Харківського вищого коледжу мистецтв,
керівник фольклористичного гурту «Слобожаночка»,
заслужена артистка України

УКРАЇНСЬКЕ ТРАДИЦІЙНЕ МИСТЕЦТВО СПІВУ ЯК ДжЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ЗАСАД ТВОРЧОСТІ ВОКАЛЬНОГО ТРІО «ОБЕРЕГИ»

Сягаючи корінням давньої епохи ранньофольклорної звукової практики, традиційний спів розвивався відповідно до еволюції мислення та емоційної сфери наших предків, поступово виходячи на новий рівень, де давня родова співоча культура стає об'єктом естетичної насолоди. Унікальність феномену традиційного співу – у поєднанні звуко-емоційних кодів, давніх сакральних елементів із природною музичною обдарованістю та розвиненим художнім чуттям українського народу. Одвічне душевне прагнення щирості музичного висловлювання, сердечності виспівування, інтонаційної та тембрової виразності, мистецької досконалості – так проявляють себе найхарактерніші ментальні риси народу, а саме лірична пісенність, кордоцентризм і естетизм. Традиційно, в українській народній культурі, людина виховувалася як естетично спрямована особистість. Давні глибинні знання, закодовані в обрядовій пісенності, спонукали кожного з наших пращурів на творчу та охоронну діяльність щодо національної культури. Усвідомлення її значення породжувало відчуття своєї місії в збереженні та передачі досвіду попередніх поколінь, у тому числі і народної музичної естетики.

Музично-поетичні образи національної культури містять моральні, етичні та естетичні ідеали етносу. Вони зберігаються разом із глибинними космогонічними, світоглядними, історичними знаннями у своєрідних кодах давніх наспівів, у їхніх інтонаційних, ритмічних, тембральних знаках, поетичних символах. Науковці стверджують поєднання

в естетичному ідеалі нашого народу розуміння категорій прекрасного і морального як найвищих цінностей. Уявлення про прекрасне передавалося прийдешнім поколінням, як одна з найголовніших цінностей, що рівнозначна гармонії, впорядкованості життя і світу. М. Шлемкевич зазначав, що найдавніші прояви естетичних смаків українського народу лежать саме у царині народнопісенної творчості [1].

Формування національного звукоідеалу в традиційній культурі відбувалося з перших музичних вражень від виспівування матусею першого пісенного берега – коліскової. Ці враження посилювалися емоційною складовою – тембр рідного голосу, сповнений любов'ю, ніжністю, щирістю. Змалку виховувалося вміння висловити свої почуття в музичних і поетичних образах через традиційний спів, тим самим уможлиблювалося усвідомлення власного емоційного стану і радості духовного піднесення та формування співочого естетичного почуття.

«Такого ніжного, ліричного концерту в Харкові уже давно не було» – так висловив своє захоплення від концерту-роздуму «Ще вернеться весна...» Леонід Логвиненко. Прем'єра з успіхом пройшла у січні 1997 р. в Українському культурному центрі «Юність». «Чи є на Слобожанщині таке чистоголосе диво, як тріо «Обереги»?» – писав відомий харківський журналіст у статті «Обереги пісні народної» («Слобідський край» за 28 січня 1997 р., № 10 (19271)). Унікальну програму було створено для цього колективу відомим харківським композитором, керівником театру народної музики України «Обереги» Юрієм Алжневим. Більше години щирого, виразного та темброво колоритного звучання трьох голосів жіночого вокального ансамблю, що виконували народні пісні різних регіонів України у версіях Г. Колядника та його авторські твори на взірці кращої ліричної і філософської поезії Тараса Шевченка, Леоніда Глібова, Олександра Олеса, Бориса Олійника. Виступаючи в концерті-дійстві в образі сопілкаря, мандрівного музиканта-філософа, Ю. Алжнев відтворював традиційні награвання та авторські імпровізації на давніх народних інструментах (дримба, сопілка, тилинка, окарина). Перша програма тріо була представлена на концертах містами західної України (Львів, Трускавець, Бурштин) та центральної частини – Миргород, Полтава, Опішне, реалізуючи можливість репрезентувати українську культуру слобожанської традиції та відчувати духовну єдність, справжню сердечність і щирість української слухацької аудиторії по всій країні.

Створене в 1995 р. як одна з малих концертних виконавських форм театру народної музики України «Обереги», жіноче вокальне

тріо, мало втілювати головну художню ідею, сформульовану його керівником, заслуженим діячем мистецтв, композитором Ю. Алжневим як творче кредо: «Щоби не опинитися перед німим майбутнім, треба, не знищуючи минулого, ретельно вслуховуватись у праїнтоніацію. В ній – ментальна зернина самобутності та самодостатності музичної культури нашого народу. І саме вона живить творчий дух на великих історичних дистанціях...» [1]. Музика композитора впізнається з першої інтонації за особистою духовною енергетикою, за здібністю створювати особливу атмосферу чистої краси, в яку занурюється душа. У його художніх образах відчувається рідкісний синтез емоційно-чуттєвого, природного та духовного, що підносить музичну думку до рівня філософського міркування про красу світу, людину, вічність. Однією з визначальних рис музики Ю. Алжнева взагалі та його творів для вокального тріо є перетворення народнопісенних стильових засад на високопрофесійному рівні сучасної музичної естетики, самовизначеності національної самосвідомості культури.

У камерній залі Національної філармонії України із безумовним успіхом відбувся концерт-суголосся «На заборолі голос чути...». Вокальний цикл, написаний для вокального тріо «Обереги», має щасливу виконавську долю, часто звучить і тепло сприймається слухачами. Цикл складається з 21 частини; кожна має свою пісенну назву і може існувати самодостатньо. Але композитор задумав їх поєднати в цикл як художнє ціле, з наскрізними сюжетними лініями-«натяками»: історія за часів Київської Русі (№ 1 та № 21) перегукується з темою жіночого кохання. Бо саме жінка уособлює в українській міфології і Життя, і Красу, і хранительку Роду. Протягом циклу кохання панує як царица Лірики (від інтимної до материнської), що мовби запитує підсвідомо: Яке життя без любові?! Мелос пісенних складових циклу цілком підпорядкований жанровим асоціаціям із народною ліричною пісенністю. В єдиному творчому вимірі програми співіснують стародавні наспіви доби князя Ігоря, фольклорні цитати та авторська версія поезії Л. Глібова «Журба» чи цілком сучасне скерцо «Ой на горі дивний Див» [1]. Свідома опора на окремі цитати – використання народних пісень «Ой у полі дві тополі», «Чогось мені чудно», «Сухая верба»[2] – це «точка відліку» для автора та виконавиць, їхній етичний орієнтир. Глибоке вивчення традиційної музики України дозволяє співакам виконувати фольклорні програми, відтворюючи манери відповідних регіональних співочих стилів.

Доктор мистецтвознавства, професор Харківського університету мистецтв ім. І.П. Котляревського Людмила Шаповалова відмічала прагнення співачок «виразити праінтонацію у власному виконавському стилі гуртового співу», а також відзначала «унікальність програми, майстерність виконавиць, неповторність і самобутність тембрів та їх ансамблевого звучання, високохудожнє поєднання поетичного слова та пісенної інтонації, співочої культури, емоційної відкритості, ширості висловлювання і виразності» («Слобода» від 18 червня 2002 р.). Мистецтвознавець зауважує: «Музика Ю. Алжнева вимагає від виконавиць вияву рис національної ментальності: душевної краси, щедрості, тонкого ліризму та поміркованості». Щирі вітання, схвальні відгуки та найкращі побажання щасливої творчої дороги прозвучали після концертної презентації програми «На заборолі голос чути...» в Київській філармонії від генерального директора Національної філармонії України Дмитра Остапенка, народних артисток України Ніни Матвієнко і Марії Миколайчук та художника, директора Українського центру народної культури «Музей І. Гончара» Петра Гончара.

Леонід Логвиненко наголошував на особливій енергетиці, «атмосфері чистої краси», що заворожує слухачів, прихильників таланту співачок тріо. У своїй статті присвяченій черговій прем'єрі тріо – концерту-суголоссю «Серце знов чекає...» («Слобідський край» від 22 квітня 2005 р. (№ 74 (20625)) автор запевняв, що натхнення, щирість та «дбайливе ставлення співачок до кожного слова» найкращих зразків української філософської та ліричної поезії «створює особливу художню ауру спілкування – суголосся різних поколінь, часів, епох».

«Ще вернеться весна...», «На заборолі голос чути...», «Серце знов чекає...», «Та перейди, місяцю...» – головні програми тріо «Обереги», що складаються з понад 50 оригінальних творів Ю. Алжнева на тексти із «Слова про Ігорів похід», на поезії: І. Котляревського, Т. Шевченка, І. Франка, Л. Глібова, В. Самійленка, Б. Олійника, Л. Костенко, С. Сапеляка, Н. Матюх та ін., а також обробки українських народних пісень. Це складні програми, що виконувалися а capella, творилися, відшліфовувалися тривалий час, удосконалювалися на репетиціях, щоби представити елітарній аудиторії унікальний камерний проект. Його було високо поціновано фахівцями та слухачами Києва, Львова, Полтави, Миргорода, Житомира, Трускавця, Бурштина, Галича; Белгорода, Курська, Орла, Сочі (Росія), Познані (Польща) та багатьох інших міст [3].

Співачки володіють народно-академічною манерою та розмаїттям вокальних манер традиційного співу різних регіонів України, що дозволяє пошук найбільш виразної, змістовно доцільної, художньо та історично виправданої тембрової складової виконавської версії народнопісенного чи авторського твору. Концертні програми передбачають серйозне, уважне, вдумливе слухання, в певній мірі, духовне єднання і активну творчу взаємодію виконавців та слухачької аудиторії. Неодмінною складовою суголосся в концертних програмах тріо «Обереги» є слово поета, заслуженого працівника культури України В. Бойка, що створює особливий емоційний тон, настрої, допомагає слухачеві знайти орієнтир для суб'єктивних мандрівок у світ традиційної культури, національного пісенного мистецтва.

Одна з провідних ідей настанов творчості тріо «Обереги», що походить із концепційної ідеї засновника колективу, автора найкращих творів та програм тріо Ю. Алжнева – пошук естетичного ідеалу та взірців художньої досконалості в народнопісенній спадщині – народних піснях, регіональних вокальних стилях, записах, у яких зафіксовано унікальні зразки справжнього традиційного українського народного мистецтва – давнього мистецтва співу. Саме в ньому споконвіку українська душа реалізовувала своє прагнення краси, гармонії, любові як найбільшої цінності життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. <https://soundcloud.com/user-110339671-499956322/sets/2irirlqgk7ca>.
2. <https://www.youtube.com/watch?v=EOpxlJNfZs>.
3. Творчі зустрічі з Ніною Супруненко. ОБЕРЕГИ жіноче тріо 29 хв 26.02.11 - https://videohot.ru/watch/tvorch%D1%96-zustr%D1%96ch%D1%96-obereg-zh%D1%96noche-tr%D1%96o-29khv-26-02-11/v_DcrZu6DM.